

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
ADRODDIAD I:	PWYLLGOR GWAITH
DYDDIAD:	27 IONAWR 2026
PWNC:	CYLLIDEB REFENIW DDRAFFT 2026/27
DEILYDD PORTFFOLIO:	CYNG ROBIN WILLIAMS – DIRPRWY ARWEINYDD A DEILYDD PORTFFOLIO - CYLLID, BUSNES CORFFORAETHOL A PHROFIAD Y CWSMER
PENNAETH GWASANAETH:	MARC JONES - CYFARWYDDWR SWYDDOGAETH (ADNODDAU) / SWYDDOG ADRAN 151
AWDUR YR ADRODDIAD:	MARC JONES
FFÔN:	01248 752601
E-BOST:	rmjfi@ynysmon.llyw.cymru
AELODAU LLEOL:	Amherthnasol
A – Argymhelliad/argymhellion a rheswm/rhesymau:	
Ni fydd y gyllideb derfynol yn cael ei chymeradwyo gan y Cyngor llawn tan 5 Mawrth 2026, fodd bynnag, argymhellir ar hyn o bryd bod y Pwyllgor Gwaith yn cymeradwyo'r canlynol:- (i) Y gyllideb arfaethedig gychwynnol ar gyfer 2026/27 o £207.023m; (ii) Cynnydd arfaethedig yn y Dreth Gyngor o 4.8%, ynghyd â 0.3% ar gyfer Ardoll y Gwasanaeth Tân, sef Cyfanswm o 5.1%, gan olygu fod y gost i eiddo Band D yn £1,792.98; (iii) Cynnig yn ffurfiol i gadw'r premiwm ar gartrefi gwag ac ail gartrefi ar 100%; (iv) Bod £1.685m yn cael ei ryddhau o falansau cyffredinol y Cyngor a'r arian wrth gefn clustnodedig er mwyn cyd-bwyso cyllideb refeniw 2026/27. Mae'r adroddiad manwl ar baratoi cyllideb ddisymud 2026/27, y setliad dros dro a chyllido'r bwch yn y gyllideb ynghlwm fel Atodiadau 1 a 2.	
B - Pa opsiynau eraill wnaethoch chi eu hystyried a pham wnaethoch chi eu gwrthod a/neu ddewis yr opsiwn hwn?	
Ystyriwyd nifer o opsiynau wrth lunio'r gyllideb arfaethedig y mae'r adroddiad hwn yn manylu arni. Roedd yr opsiynau'n ystyried lefel y gwariant net yn seiliedig ar y setliad drafft gan Lywodraeth Cymru ac opsiynau'n ymwneud â lefel y Dreth Gyngor. Nod y gyllideb arfaethedig yw sicrhau cydbwysedd rhwng cynnal gwasanaethau craidd, rhoi sylw i bwysau ar wasanaethau a sicrhau parhad gwasanaeth.	
C – Am ba reswm y mae hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?	
Mae gosod y gyllideb arfaethedig gychwynnol yn fater sydd wedi'i ddirprwyo i'r Pwyllgor Gwaith.	
CH – A yw'r penderfyniad hwn yn gyson â pholisi a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn?	
Ydi. Bydd y penderfyniad terfynol ar gyllideb refeniw 2026/27 yn cael ei wneud gan y Cyngor llawn yn ei gyfarfod ar 5 Mawrth 2026.	
D - A yw'r penderfyniad hwn o fewn y gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?	
Ydi. Bydd y penderfyniad terfynol ar gyllideb refeniw 2026/27 yn cael ei wneud gan y Cyngor llawn yn ei gyfarfod ar 5 Mawrth 2026.	

Dd – Asesu'r effaith bosib (os yw'n berthnasol):		
1	Sut mae'r penderfyniad hwn yn effeithio ar ein hanghenion hirdymor fel Ynys?	Er bod y sefyllfa ariannol yn gwella ac er bod y setliad drafft yn well na'r disgwyl, mae'r sefyllfa ariannol yn heriol, ac nid yw'r cyllid a ddarperir gan y llywodraeth yn ddigon i gwrdd â'r cynnydd mewn costau sy'n wynebu'r Cyngor. Bydd y diffyg hwn mewn cyllid yn effeithio ar allu'r Cyngor i ymateb i heriau a chyfleoedd tymor hir a wynebir gan yr Ynys. Cyllideb arfaethedig cychwynnol yw hwn, a bydd yn cael ei adolygu cyn gosod a chymeradwyo'r gyllideb derfynol ar gyfer 2026/27. Wrth lunio'r gyllideb arfaethedig, mae'r Pwyllgor Gwaith wedi ystyried ei ddyletswyddau statudol a'r amcanion a nodir yn ei Gynllun Corfforaethol.
2	A ragwelir y bydd y penderfyniad hwn yn atal costau/dibyniaeth ar yr Awdurdod yn y dyfodol? Os felly, sut?	Mae manylion unrhyw arbedion arfaethedig yn cael eu nodi yn yr adroddiad.
3	A fuom yn cydweithio â sefydliadau eraill i ddod i'r penderfyniad hwn? Os felly, nodwch gyda phwy	Bu'r Cyngor yn gweithio gyda Chynghorau eraill, partneriaid rhanbarthol a lleol a Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLILC) i bwysu am y setliad ariannol gorau posib gan Lywodraeth Cymru.
4	A yw dinasyddion Ynys Môn wedi chwarae eu rhan wrth gynllunio'r ffordd hon ymlaen, gan gynnwys y rhai hynny y mae'r penderfyniad yn effeithio'n uniongyrchol arnynt? Esboniwch sut.	Byddwn yn ymgynghori trwy gyfrwng Fforymau amrywiol sy'n cynrychioli chydranddeiliaid a phoblogaeth ehangach Ynys Môn.
5	Nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad hwn ei gael ar y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010.	Bydd unrhyw gynigion a gynhwysir yn y gyllideb ddrafft ar gyfer 2026/27 yn ystyried yr effaith ar unrhyw grwpiau a warchodir.
6	Os yw hwn yn benderfyniad strategol, nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad ei gael ar unrhyw un sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol.	Bydd y gyllideb yn golygu bod trethdalwyr Ynys Môn yn talu mwy o Dreth Gyngor. Mae'r rhai sydd dan anfantais economaidd-gymdeithasol yn fwy tebygol o fod yn gymwys am gymorth trwy'r Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor a dylai hynny olygu na fydd unrhyw effaith ariannol ar y rhai hynny sy'n wynebu anfantais economaidd-gymdeithasol, neu bydd yr effaith ariannol yn fychan iawn.
7	Nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad hwn ei gael ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.	Ni nodwyd unrhyw effaith.
E - Gyda phwy wnaethoch chi ymgynghori		Beth oedd eu sylwadau?
1	Prif Weithredwr / Tîm Arweinyddiaeth (TA) (gorfodol)	Mae sylwadau'r TA wedi'u hymgorffori yn yr adroddiad ac mae'r TA yn cefnogi'r adroddiad drafft.
2	Cyllid / Swyddog 151 (gorfodol)	Amherthnasol - adroddiad y Swyddog Adran 151 yw hwn.
3	Cyfreithiol / Swyddog Monitro (gorfodol)	Mae'r Swyddog Monitro yn aelod o'r TA ac mae unrhyw sylwadau wedi cael eu hystyried wrth drafod yr adroddiad hwn yn y TA.
4	Adnoddau Dynol (AD)	Mae unrhyw gynigion fyddai'n effeithio ar staff wedi cael eu nodi a'u trafod gyda'r Tîm AD.

5	Eiddo	Mae unrhyw gynigion fyddai'n effeithio ar eiddo'r Cyngor a chyllidebau cysylltiedig wedi cael eu trafod gyda'r Tîm Eiddo.
6	Technoleg Gwybodaeth a Chyfathrebu (TGCh)	Mae unrhyw gynigion fyddai'n effeithio ar systemau technoleg gwybodaeth y Cyngor a chyllidebau cysylltiedig wedi cael eu trafod gyda'r Tîm TGCh.
7	Sgriwtini	Fe wnaeth y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol ystyried y gyllideb arfaethedig gychwynnol yn ei gyfarfod ar 21 Ionawr 2026. Bydd diweddariad ar drafodaethau'r Pwyllgor yn cael ei roi ar lafar i'r Pwyllgor Gwaith.
8	Aelodau Lleol	Mae'r cynigion yn berthnasol i bob Aelod.
9	Unrhyw gyrff allanol / eraill	
F - Atodiadau		
• Atodiad 1 - Adroddiad ar y Gyllideb Refeniw Ddrafft 2026/27 • Atodiad 2 - Cyllideb Arfaethedig 2026/27 fesul Gwasanaeth		
FF - Papurau cefndir (cysylltwch ag awdur yr adroddiad am unrhyw wybodaeth bellach):		
• Cynllun Ariannol Tymor Canolig 2026/27-2028/29 - Gweler Rhaglen cyfarfod y Pwyllgor Gwaith, 23 Medi 2025 - Eitem 12.		

CYLLIDEB REFENIW DDRAFFT 2026/27**1. CYFLWYNIAD**

- 1.1. Mae'r adroddiad a ganlyn yn nodi cyllideb refeniw arfaethedig y Pwyllgor Gwaith ar gyfer 2026/27. Paratwir y gyllideb ar sail y tybiaethau a nodir yn y Cynllun Ariannol Tymor Canolig (CATC) a gymeradwywyd gan y Pwyllgor Gwaith ym mis Medi 2025, a'r setliad dros dro i lywodraeth leol, a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru (LIC) ar 24 Tachwedd 2025, a'r ffigwr diwygiedig ar gyfer y setliad a dderbyniwyd ar 9 Rhagfyr 2025. Mae'r adroddiad hefyd yn amlinellu'r arbedion refeniw arfaethedig sydd wedi'u hadnabod gan y gwasanaethau unigol ac mae'r Tîm Arweinyddiaeth, Deiliad Portffolio unigol a'r Pwyllgor Gwaith wedi eu trafod.
- 1.2. Ni ddisgwyli'r i ffigyrau'r setliad terfynol ddod i law tan ddiwedd Chwefror 2026. Bydd y Pwyllgor Sgriwtini yn adolygu'r gyllideb arfaethedig terfynol ar 18 Chwefror 2026, a bydd yn cael ei argymhell i'w gymeradwyo gan y Pwyllgor Gwaith ar 24 Chwefror 2026. Bydd cyllideb derfynol 2026/27 yn cael ei chymeradwyo gan y Cyngor yn ei gyfarfod ar 5 Mawrth 2026. Ni ddisgwyli'r unrhyw newid sylweddol rhwng y setliad dros dro a'r un terfynol ond, os bydd unrhyw newid sylweddol yn cael ei wneud, bydd y gyllideb arfaethedig a gymeradwywyd gan y Pwyllgor Gwaith yn cael ei newid cyn ei chyflwyno i'r Cyngor llawn.
- 1.3. Mae cyllideb 2026/27 yn cael ei gosod mewn cyfnod heriol iawn o safbwynt economi'r DU, o ran cyllido gwasanaethau'r sector cyhoeddus a'r heriau y mae holl awdurdodau lleol y DU yn eu hwynebu, gyda mwy o alw am wasanaethau, yr effaith ar lefel uchel chwyddiant ers dechrau 2022 a gostyngiad mewn termau real yn y cyllid gan lywodraeth ganolog. Cyhoeddodd Canghellor y DU y gyllideb ar 21 Tachwedd 2025 ac roedd y gyllideb honno'n codi trethi er mwyn cyllido gwariant uwch ar les a chreu mwy o hyblygrwydd cyllidol. Nid oedd y gyllideb yn rhyddhau unrhyw symiau sylweddol o arian ar gyfer LIC.
- 1.4. Mae'r sefyllfa bresennol yn y Senedd, a'r ffaith nad oes gan y blaid Lafur fwyafrif mwyach, yn cymhlethu'r sefyllfa ar gyfer 2026/27. Roedd y setliad dros dro yn seiliedig ar gynnydd cyffredinol o 2% yn y gyllideb gyffredinol, ac roedd swm o £380m yn cael ei gadw'n ôl er mwyn i'r Llywodraeth newydd ei ddosbarthu yn dilyn yr etholiadau ym mis Mai 2026. Fodd bynnag, daethpwyd i gytundeb rhwng LIC a Phlaid Cymru sy'n golygu fod y cyllid hwn yn cael ei ddosbarthu fel rhan o'r gyllideb derfynol ar gyfer 2026/27, gydag £112m o gyllid ychwanegol yn cael ei ddyrannu ar gyfer Llywodraeth Leol yng Nghymru. Cyfran Ynys Môn o'r cyllid ychwanegol fydd £2.58m.
- 1.5. Er bod cynghorau yng Nghymru'n wynebu sefyllfa well na chynghorau yn Lloegr, mae sefyllfa ariannol pob cyngor yn ansicr.
- 1.6. Cynhaliodd CLILC arolwg o bob un o'r 22 cyngor, a daeth i'r casgliad bod cynghorau Cymru yn wynebu pwysau cyllidebol o £560m yn 2026/27, £486m yn 2027/28 a £512m yn 2028/29. Er mwyn cwrdd â'r pwysau ariannol hwn yn 2026/27, heb gyllid ychwanegol gan LIC, byddai angen cynnydd ar gyfartaledd o 28% yn y Dreth Gyngor.

2. Y PRIF RAGDYBIAETHAU SY'N CODI O'R CYNLLUN ARIANNOL TYMOR CANOLIG

- 2.1. Mae'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig (CATC) (a gyflwynwyd i'r Pwyllgor Gwaith ar 23 Medi 2025 – Eitem 12) yn cynnwys nifer o ragdybiaethau (sydd wedi'u nodi yn Atodiad 2 yn yr adroddiad hwnnw). Ers paratoi'r CATC, mae'r sefyllfa o ran nifer o ragdybiaethau wedi'i hegluro, gan roi mwy o sicrwydd i'r rhagdybiaethau. Mae'r rhagdybiaethau hyn wedi'u hystyried a'u diweddarw wrth gyfrifo'r gyllideb ddisymud ar gyfer 2026/27. Mae'r gyllideb ddisymud yn gyllideb sy'n darparu adnoddau i redeg gwasanaethau ar yr un lefel â 2025/26, ond wedi'i diweddarw i adlewyrchu unrhyw newidiadau hysbys sydd y tu hwnt i reolaeth y gwasanaethau (newidiadau wedi'u hymrwymo) ac i adlewyrchu amcangyfrif o gostau yn 2026/27.
- 2.2. Mae'r rhagdybiaethau hyn wedi'u cynnwys yn y gyllideb ddisymud, ynghyd â newidiadau mwy manwl (newidiadau wedi'u hymrwymo) er mwyn darparu ar gyfer unrhyw gynnydd mewn costau sy'n hysbys, e.e. ymrwymadau cytundebol. Mae'r gyllideb ddrafft hefyd yn caniatáu ar gyfer cyllid ychwanegol, newidiadau mewn cyllid grant sy'n hysbys a mân gywiriadau i'r gyllideb y bernir eu bod yn angenrheidiol er mwyn sicrhau fod cyllideb y Cyngor yn adlewyrchu'r costau sy'n ei wynebu yn 2026/27 yn gywir.

2.3. Wrth i'r flwyddyn ariannol fynd rhagddi, mae'r pwysau a wynebier gan y gwasanaethau statudol sy'n cael eu harwain gan y galw (Gofal Cymdeithasol i Oedolion a Phlant, Digartrefedd, Addysg All-sirol a Chludiant Ysgol) wedi dod yn fwy eglur ac maent wedi'u cynnwys yn y broses gosod cyllideb (gweler paragraff 4.12).

3. Y SETLIAD DROS DRO

3.1. Roedd y setliad dros dro ar gyfer Llywodraeth Leol yng Nghymru, a gyhoeddwyd ar 24 Tachwedd 2025, yn dangos cynnydd o £303.7m yn lefel gyffredinol y cyllid ar gyfer Cymru, ac mae hyn yn cyfateb i gynnydd o 4.9% mewn termau arian parod. Fodd bynnag, gwnaethpwyd cyhoeddiad pellach ar 9 Rhagfyr 2025 oedd yn dyrannu swm ychwanegol o £112.8m ar gyfer y setliad llywodraeth leol. Mae Tabl 1 isod yn dangos y manylion:-

Tabl 1 Setliad Dros Dro 2025/26		
	Ynys Môn	Cymru
	£'m	£'m
Cyllid Allanol Cyfun (CAC) 2025/26	135.881	6,139.078
Addasiad ar gyfer newid yn Sail y Dreth	(0.134)	0.000
Grantiau Blynnyddoedd Blaenorol a Drosoglwyddir i Mewn / (Allan) paragraff 3.2 isod	3.055	134.263
CAC 2025/26 wedi'i Addasu	138.802	6,273.341
CAC Dros Dro 2026/27 - Tachwedd 2025	141.994	6,442.817
Cyllid Ychwanegol Cyhoeddwyd Rhagfyr 2025	2.585	112.824
CAC Dros Dro 2026/27 wedi'i Addasu	144.579	6,555.641
Cynnydd o gymharu â CAC 2025/26	8.698	416.563
% Cynnydd o gymharu â CAC 2025/26	6.40%	6.79%
Cynnydd o gymharu â CAC 2025/26 wedi'i Addasu	5.777	282.300
% Cynnydd o gymharu â CAC 2025/26 wedi'i Addasu	4.16%	4.50%

3.2. Yn ystod 2025/26, darparodd LIC cyllid ychwanegol er mwyn cwrdd â chostau ychwanegol yn sgil codi cyfraniadau Yswiriant Gwladol y cyflogwr (£97.223m ar draws Cymru, £2.223m ar gyfer Ynys Môn) a chynorthwyo cynghorau gyda chostau ychwanegol yn gysylltiedig â'r dyfarniadau cyflog ar gyfer athrawon a staff heblaw athrawon (£37.040m ar draws Cymru, a £0.831m ar gyfer Ynys Môn).

3.3. Mae nifer o setiau data amrywiol yn cael eu haddasu yn y fformiwla dyrannu, gan gynnwys poblogaeth, nifer y bobl sy'n derbyn budd-daliadau, plant sy'n derbyn prydau ysgol am ddim, disgyblion ysgol ac ati, ac mae effaith y rhain yn wahanol ar y dyraniad i bob awdurdod. Mae rhai awdurdodau yn gwneud gryn dipyn yn well o'r addasiadau hyn, tra eu bod yn cael effaith negyddol ar eraill ac, o ganlyniad, mae'n golygu nad yw lefel y cynnydd yr un fath i bob awdurdod. Yn y setliad dros dro ar gyfer 2026/27, mae'r cynnydd yn amrywio o 6.1% (Casnewydd) i lawr i 4.1% (Gwynedd, Conwy, Ceredigion a Sir Gaerfyrddin). Mae cynnydd Ynys Môn 0.3% yn is na chyfartaledd Cymru, a dyma'r 13eg cynnydd uchaf (ar y cyd ag awdurdodau eraill) o blith y 22 awdurdod.

3.4. Yn ogystal â'r cyllid heb ei neilltuo y mae'r Cyngor yn ei dderbyn ar ffurf y CAC, mae holl gynghorau Cymru yn derbyn cyllid refeniw ychwanegol ar ffurf grantiau penodol, sy'n cyllido gwasanaethau penodol yn unol ag amodau'r grant a bennwyd gan LIC. Bydd manylion y dyraniadau unigol i bob cyngor yn cael eu cyhoeddi maes o law, ond mae lefel gyffredinol y cyllid grant ar gyfer Cymru yn cael ei nodi yn y setliad dros dro. Mae Tabl 2, isod, yn nodi'r prif grantiau y bydd y Cyngor yn eu derbyn:-

Tabl 2
Prif Grantiau Refeniw - Dyraniadau Cymru Gyfan 2025/26 a 2026/27

Grant	Dyraniad 2025/26 £'000	Dyraniad 2026/27 £'000	% Newid
Grant Addysg Awdurdodau Lleol	407,227	418,322	+ 2.72%
Prydau am Ddim i Holl Blant Ysgolion Cynradd	93,058	92,607	- 0.48%
Grant Cymorth Ieuenctid	11,483	11,557	+ 0.64%
Grant Cymorth Tai	204,341	208,427	+ 2.00%
Grant Rhwydweithiau Bysiau	42,000	42,000	0.00%
Cefnogaeth i Wasanaethau Bysiau	25,500	25,500	0.00%
Grant Rheoli Gwastraff Cynaliadwy	16,400	I'w gadarnhau	I'w gadarnhau
Grant Plant a Chymunedau	222,278	222,278	0.00%
Grant y Gweithlu Gofal Cymdeithasol	45,000	45,000	0.00%
Cronfa Weithredu ar Gamddefnyddio Sylweddau	41,063	41,063	0.00%
Grant Trawsnewid Llwybrau Gofal	30,000	30,000	0.00%
Trais yn erbyn Merched, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol	3,654	I'w gadarnhau	I'w gadarnhau

4. Y PRIF NEWIDIADAU YN Y GYLLIDEB AR GYFER 2026/27

4.1. Manylir isod ar y prif wahaniaethau rhwng cyllideb derfynol 2025/26 a chyllideb gychwynol 2026/27.

4.2. Chwyddiant yng Nghyflogau Staff nad ydynt yn Athrawon

- 4.2.1. Bydd costau cyflogau'n newid yn flynyddol i adlewyrchu'r newidiadau staffio yn ystod y flwyddyn (staff newydd yn cael eu penodi i bwynt gwahanol ar y raddfa gyflog), staff yn symud i fyny ar y raddfa gyflog a'r dyfarniad cyflog. Ni chytunwyd ar ddyfarniad cyflog 2025/26, a oedd yn weithredol o fis Ebrill 2025, tan fis Gorffennaf 2025. Cytunwyd ar gynnydd terfynol o 3.2% ar gyfer y dyfarniad cyflog. Yn wreiddiol, roedd cynnydd o 4.1% wedi'i gynnwys yn y cyllidebau cyflogau ar gyfer staff nad ydynt yn athrawon yn 2025/26, a bydd yr orddarpariaeth yn cael ei gywiro yn y gyllideb ar gyfer 2026/27.
- 4.2.2. Wrth bennu lefel dyfarniad cyflog 2026/27, rhaid ystyried bod chwyddiant yn parhau i ostwng a disgwylir iddo ddechrau blwyddyn ariannol 2026/27 ar 3.1%, cyn gostwng i 2.2% erbyn mis Mawrth 2027. Fodd bynnag, mae'r Cyflog Byw Cenedlaethol hefyd yn effeithio ar lefel y dyfarniad cyflog. Y Cyflog Byw Cenedlaethol, o fis Ebrill 2025, oedd £12.21 yr awr, sef £0.44 yn is na chyfradd fesul awr y pwynt isaf ar y raddfa gyflog genedlaethol. Bydd y Cyflog Byw Cenedlaethol yn codi i £12.71 (+4.1%) o fis Ebrill 2026, sef dim ond £0.06 yn uwch na chyfradd fesul awr y pwynt isaf ar y raddfa gyflog yn 2025/26. Fodd bynnag, bydd y pwynt isaf ar y raddfa gyflog genedlaethol yn cael ei ddileu o fis Ebrill 2026 ac, felly'r pwynt isaf fydd £12.85 yr awr, sef £0.14 yn uwch na'r Cyflog Byw Cenedlaethol o fis Ebrill 2026.
- 4.2.3. Byddai cynnydd o 3% yn codi'r gyfradd isaf fesul awr i £13.24, sef £0.53 yn uwch na'r Cyflog Byw Cenedlaethol, a byddai cynnydd o 4% yn codi'r gyfradd i £13.37, sef £0.66 yn uwch na'r Cyflog Byw Cenedlaethol.
- 4.2.4. Mae'r Undebau wedi cyflwyno hawliad cyflog o 10% neu £3,000 ar gyfer pob pwynt ar y raddfa gyflog, pa un bynnag yw'r uchaf,. Os cytunir ar hyn, byddai cyfradd fesul awr y pwynt isaf ar y raddfa yn codi i £14.41, sef £1.70 yn uwch na'r Cyflog Byw Cenedlaethol.
- 4.2.5. Gan nad yw'r dyfarniad cyflog wedi'i gytuno, mae rhagdybiaeth o 4% wedi'i gynnwys yn y gyllideb ar gyfer 2026/27.

4.3. Chwyddiant yng Nghyflogau Athrawon

- 4.3.1.** Mae cyflogau athrawon yn newid bob mis Medi. Wrth osod cyllideb 2025/26, defnyddiwyd rhagdybiaeth o 2% ar gyfer y dyfarniad cyflog fyddai'n weithredol o fis Medi 2025. Er hynny, roedd y dyfarniad cyflog gwirioneddol yn 4%. Mae LIC wedi cadarnhau y bydd yn cyllido'r costau sy'n uwch na'r rhagdybiaeth oedd wedi'i gynnwys yn y setliad ar gyfer 2025/26. Mae hyn gyfystyr â £10.411m o gyllid ychwanegol ar gyfer Cymru, a £231k ar gyfer Ynys Môn. Ar gyfer 2026/27, mae swm ychwanegol o £17.85m wedi'i gynnwys yn y setliad i gwrdd â chost y dyfarniad cyflog am flwyddyn gyfan.
- 4.3.2.** Ni dderbyniwyd gwybodaeth am y dyfarniad cyflog i athrawon fydd yn weithredol o fis Medi 2026. Bydd y dyfarniad cyflog hwn yn weithredol rhwng Medi 2026 ac Awst 2027, ac mae disgwyl i chwyddiant ostwng o 2.7% i 2.0% yn ystod y cyfnod hwn. Mae amcangyfrif o 3.3% wedi'i gynnwys ar gyfer y dyfarniad cyflog o fis Medi 2026, sef chwyddiant cyfartalog yn ystod y cyfnod, ynghyd ag 1%.
- 4.3.3.** Bydd cywiro'r tan ddarpariaeth yn y gyllideb ar gyfer 2025/26 yn golygu cynnydd o £0.95m yn y gyllideb, a bydd y cynnydd oherwydd chwyddiant hyd at fis Mawrth 2027 yn ychwanegu swm ychwanegol o £0.65m at gyllideb gyflogau'r Cyngor, gyda staff yn symud i fyny'r raddfa gyflog a newidiadau staffio yn ychwanegu £0.16m arall.

4.4. Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol

- 4.4.1.** Mae'r Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol yn cael ei brisio bob tair blynedd, ac mae hyn yn ail-bennu cyfradd cyfraniadau'r cyflogwr. Mae'r prisiad yn ystyried gwerth presennol y gronfa, ynghyd â gwerth asedau a rhwymedigaethau yn y dyfodol.
- 4.4.2.** Mae sefyllfa'r gronfa yn iach ar hyn o bryd, ac mae'r asedau werth £1.286bn yn fwy na'r rhwymedigaethau, o gymharu â £468m yn y prisiad diwethaf. Mae hyn gyfystyr â lefel cyllido o 166%, o gymharu â 120% yn y prisiad diwethaf. Mae cyfran Ynys Môn o'r gronfa yn dangos gwared o £154m a lefel cyllido o 152%.
- 4.4.3.** Mae cyfraniadau'r cyflogwr yn cael ei rannu'n ddwy gyfradd:-
- Y Brif Gyfradd - sydd yn cyllido costau buddion yn y dyfodol ar gyfer aelodau gweithredol. Codir y gost hon ar gyllidebau'r gwasanaeth.
 - Cyfradd Eilaidd - sydd yn addasu'r gost o gyllido costau'n gysylltiedig â chyllido buddion ar gyfer aelodau gweithredol ac anweithredol a oedd wedi cronni hyd at y dyddiad prisio. Codir y gost hon ar y gyllideb Corfforaethol a Democrataidd.
- 4.4.4.** Ar gyfer Ynys Môn, mae'r brif gyfradd yn disgyn o 21.1% i 16.0%, ac mae'r gyfradd eilaidd yn codi o -1.0% i 1.1%. Gyda'i gilydd, mae'r gyfradd gyfrannu'n gostwng o 20.1% i 17.1%. Golygai hyn fod costau cyfraniadau'r cyflogwr yn gostwng tua £2.3m y flwyddyn (cyn darparu ar gyfer y dyfarniad cyflog) ar gyfer y brif gyfradd, ond mae'n cynyddu costau gan £1.1m mewn perthynas â'r gyfradd eilradd.

4.5. Chwyddiant nad yw'n gysylltiedig â Chyflogau

- 4.5.1.** Disgynnodd chwyddiant i 1.7% ym mis Medi 2024, sef ei lefel isaf ers canol 2021, ond dechreuodd godi wedyn yn ystod rhan olaf 2024 a'r mwyafrif o 2025, pan oedd y lefel yn 3.8% ar ei uchaf. Yn dilyn hynny, dechreuodd chwyddiant ostwng, a rhagwelir y bydd yn parhau i ostwng yn ystod 2026, ond ni fydd yn cyrraedd lefel targed Banc Lloegr o 2% tan ganol 2027.
- 4.5.2.** Pan osodwyd cyllideb 2025/26, roedd disgwyl i chwyddiant ostwng yn gyflym yn ystod 2025 ac, oherwydd hynny, roedd y gyllideb yn cynnwys 2% ar gyfer chwyddiant. Fodd bynnag, ni wnaeth chwyddiant ostwng ac amcangyfrifir bod chwyddiant yn 3.5% ar gyfartaledd yn ystod 2025/26. O ganlyniad, mae angen addasiad ar gyfer y danddarpariaeth ar gyfer chwyddiant wrth osod y gyllideb ar gyfer 2026/27
- 4.5.3.** Mae costau'r Cyngor nad ydynt yn ymwneud â chyflogau'n cynnwys nifer o wahanol gontractau a dulliau caffael, ac mae chwyddiant yn effeithio'n wahanol ar bob un ohonynt:-

- Contractau tymor hir lle mae'r cyfrifiad chwyddiant wedi'i ymgorffori yn y contract gan ddefnyddio mynegeion chwyddiant a benderfynwyd ymlaen llaw, ac mae'r ffigwr ar gyfer pwynt penodol mewn amser yn cael ei ddefnyddio. Mae'r math hwn o gontract yn tueddu i ffafrio'r Cyngor pan fydd chwyddiant yn codi, ond maent yn adlewyrchu'r hyn sy'n digwydd gyda mathau arbennig o nwyddau sy'n cael effaith ar gostau'r contractwr, e.e. bydd cysylltiad cryf iawn rhwng y ffactor chwyddiant a chost tanwydd ar gyfer y contract casglu gwastraff, gan fod hwn yn gost sylweddol i'r contractwr.
- Contractau lle mae'r cynnydd blynyddol yn cael ei gytuno trwy drafodaeth. Maent yn cynnwys, yn bennaf, ffioedd cartrefi gofal preswyl a nyrsio a chontractau gofal eraill. Nid y mynegai prisiau defnyddwyr (CPI) yw'r prif ffactor o ran y cynnydd yn y prisiau hyn gan mai staffio yw'r brif gost. Mae lefel y chwyddiant yn gysylltiedig â chyflogau, a'r cynnydd yn y Cyflog Byw Cenedlaethol a'r Cyflog Byw Gwirioneddol yn arbennig.
- Cytundebau fframwaith tymor hir lle mae'r pris blynyddol yn cael ei osod gan y fframwaith ac nid fel rhan o gytundeb unigol rhwng y Cyngor a'r cyflenwr / contractwr. Maent yn cynnwys ein prif gontractau ynni. Unwaith eto, bydd cynnydd yn y pris yn gysylltiedig â ffactorau penodol sy'n ymwneud â'r nwyddau a gyflenwir, yn hytrach na defnyddio'r CPI fel sail i'r cynnydd.
- Nwyddau a gwasanaethau sy'n cael eu prynu pryd a phan fydd eu hangen, naill ai trwy broses dendro unwaith ac am byth, derbyn dyfynbrisiau neu godi archeb. Mae'r costau hyn yn ddarostyngedig i bwysau chwyddiant gan fod y pris y mae'r Cyngor yn ei dalu'n ddibynnol ar y pris pan gyflenwir yr archeb neu pan dderbynnir y tendr.

4.5.4. Wrth lunio'r gyllideb ddisymud, mae lefel y chwyddiant a benderfynwyd gan gontract penodol wedi'i ganiatáu. Mae'r ffaith fod y cynnydd ar gyfer chwyddiant ym mhrif gontractau'r Cyngor yn seiliedig ar lefelau chwyddiant yn yr Hydref yn ystod y flwyddyn flaenorol (defnyddir chwyddiant yn Hydref 2025 i gynyddu prisiau contractau o fis Ebrill 2026), wedi gweithio yn erbyn y Cyngor i raddau gan fod y gyfradd yn uwch na'r rhagolwg ar gyfer 2026.

4.5.5. Costau Ynni

- Fe wnaeth y Cyngor ail-dendro ei gontractau nwy a thrydan yn ystod 2024 ac roedd y contractau newydd yn weithredol o fis Hydref 2024. Mae'r contractau'n rhedeg am gyfnod o 3 blynedd, ac mae cyfraddau'n sefydlog trwy gydol cyfnod y contract. Mae hyn yn rhoi sicrwydd i'r Cyngor yn y tymor canolig y bydd yn cael ei warchod rhag unrhyw gynnydd mewn prisiau.
- Bydd costau ynni'n parhau i amrywio yn ôl y defnydd. Mae'r Cyngor yn buddsoddi er mwyn gosod pypiau gwres o'r aer mewn nifer o'i adeiladau. Grantiau gan LIC sy'n cyllido'r gwaith hwn yn bennaf. Dylai hyn olygu fod y Cyngor yn defnyddio llai o ynni a bod ei gostau'n gostwng, er bod yr effaith yn anodd ei fesur ar hyn o bryd ac, felly, nid yw'r newid hwn wedi cael ei ystyried yn y gyllideb.

4.5.6 Chwyddiant Contractau Gofal Gwasanaethau Cymdeithasol

- Mae'r Cyngor yn gosod ffi flynyddol ar gyfer cartrefi preswyl a nyrsio bob blwyddyn, ac mae'r ffigwr yn seiliedig ar y pecyn cymorth a ddefnyddiwyd yn hanesyddol gan gynghorau Gogledd Cymru ers nifer o flynyddoedd. Mae darparwyr cartrefi gofal wedi mynegi sawl tro ar lefel leol a chenedlaethol nad yw'r ffioedd presennol yn ddigonol ac, oni bai eu bod yn cynyddu'n sylweddol, ni fydd eu busnesau'n gynaliadwy yn y dyfodol. Nid yw nifer o ddarparwyr yn fodlon derbyn lleoliadau am y ffi a osodwyd gan y Cyngor ac mae'r tâl gwirioneddol yn uwch.
- Mae methodoleg Gogledd Cymru wedi chwalu'n araf, gyda chynghorau ar draws Gogledd Cymru yn symud oddi wrth y ffigwr a gynhyrchwyd gan y pecyn cymorth i wahanol raddau. Wrth geisio mynd i'r afael â phryderon y darparwyr, mae'r Cyngor wedi cynyddu ffioedd ar gyfartaledd o 67% ers Ebrill 2017, o gymharu â chynnydd o 54% yng nghyllideb y Cyngor a 46.7% o gynnydd yn y CAC gan LIC.

- Mae'r Cyflog Byw Cenedlaethol yn ffactor sylweddol yng nghost y sector gofal preswyl a nyrsio a'r sector gofal cartref, gan fod darparwyr yn defnyddio'r ffigwr hwn fel man cychwyn i bennu cyflogau eu gweithwyr. O fis Ebrill 2026, bydd y Cyflog Byw Cenedlaethol yn codi o £12.21 i £12.71, sef cynnydd o 4.1%. Mae hon yn gost na all y darparwyr eu hosgoi ac mae'n debygol o gael ei throsglwyddo i'r Cyngor trwy ffioedd uwch.
- Fel man cychwyn ar gyfer paratoi'r gyllideb ddisymud, mae cynnydd o 5% wedi'i gynnwys yn y gyllideb i gwrdd â chynnydd oherwydd chwyddiant ar gyfer yr holl ofal preswyl ym mhob sector, a chynnydd o 4.5% ar gyfer gofal cartref a thaliadau uniongyrchol. Amcangyfrifir y bydd hyn yn arwain at gynnydd o £1.7m yn y costau yn 2026/27.
- Mae costau lleoliadau all-sirol ar gyfer plant yn cynyddu'n sylweddol wrth i nifer y darparwyr ostwng, er bod y galw ledled Cymru'n parhau i fod yn uchel. Mae dibyniaeth y Cyngor ar leoliadau all-sirol yn lleihau wrth i'r ddarpariaeth leol gynyddu (Cartrefi Clyd, Gofalwyr Maeth). Fodd bynnag, mae'r angen am leoliadau arbenigol yn parhau, ac mae costau'r lleoliadau hyn yn tueddu i fod yn sylweddol. Caniatawyd swm ychwanegol o £540k i gwrdd â'r cynnydd mewn costau.

4.5.7 Ffioedd a Thaliadau

- Mae cyllideb y Cyngor yn cynnwys nifer o ffioedd a thaliadau, mae rhai yn cael eu gosod gan LIC, deddfwriaeth benodol neu gyrff allanol eraill, a rhai yn cael eu gosod gan y Cyngor. Cyfanswm y gyllideb ffioedd a thaliadau ar gyfer 2025/26 oedd £14.5m, ac roedd £6.7m o fewn rheolaeth y Cyngor. Mae'r Pwyllgor Gwaith wedi pennu cynnydd o 3% yn y ffioedd a thaliadau a reolir gan y Cyngor, ond mater i bob gwasanaeth yw pennu'r ffioedd a'r taliadau unigol. Amcangyfrifir y bydd y cynnydd o 3% yn cynhyrchu £200k o incwm ychwanegol.
- Mae ffioedd a thaliadau statudol a Grantiau eraill y Llywodraeth yn cyfrif am tua £34m o gyllideb refeniw net 2025/26. Byddai cynnydd o 2% yn cynhyrchu £680k o incwm ychwanegol, er bod y setliad dros dro yn dangos y bydd rhai grantiau'n cael eu rhewi, tra bydd eraill yn gostwng.

4.6 Niferoedd Disgyblion

Bob blwyddyn, mae effaith y newid mewn niferoedd disgyblion yn y sectorau cynradd ac uwchradd yn cael ei ystyried fel rhan o'r broses gosod cyllideb, ac mae niferoedd disgyblion Medi 2025 yn cael eu defnyddio fel sail ar gyfer cyllideb 2026/27. Ar gyfer 2026/27, mae nifer y disgyblion cynradd wedi parhau i ostwng, gyda gostyngiad pellach o 156 o ddisgyblion, tra bod 9 yn fwy o ddisgyblion uwchradd (blynedd 7 i 11). Effaith net y newidiadau hyn yw gostyngiad o £572k yn y gyllideb ysgolion cynradd a chynnydd o £67k yn y gyllideb ysgolion uwchradd.

Yn ystod 2025, mae capasiti Canolfan Addysg y Bont wedi cynyddu, ac mae 11 o ddisgyblion ychwanegol yn cael eu haddysgu yn yr ysgol. Mae'r fformiwla'n cael ei haddasu i adlewyrchu unrhyw newid o ran difrifoldeb anghenion ychwanegol y disgyblion, gan fod hyn yn effeithio ar y cymarebau staffio. Ar gyfer 2026/27, ychwanegwyd £178k i'r cyllid er mwyn adlewyrchu'r newid hwn.

4.7 Integreiddio mewn Ysgolion Cynradd

Mae ysgolion cynradd yn derbyn cyllid ychwanegol trwy'r gyllideb ddatganoledig ysgolion er mwyn cwrdd â chostau addysgu plant sydd ag anghenion dysgu ychwanegol. Mae'r fformiwla ar gyfer dosbarthu'r cyllid yn ystyried yr asesiad o anghenion pob plentyn ac mae'n dyrannu cyllid ar sail y gofynion er mwyn diwallu'r anghenion hyn. Dengys y fformiwla ar gyfer 2026/27 fod gan fwy o ddisgyblion a aseswyd anghenion dysgu ychwanegol (ADY) ac mae'r anghenion yn fwy difrifol hefyd. Oherwydd hyn, mae angen cynnwys cyfanswm o £423k o gyllid ychwanegol yn y gyllideb er mwyn cwrdd â'r newidiadau demograffig hyn.

4.8 Newidiadau Addysgol Eraill

Mae newidiadau'n digwydd ar ddechrau'r flwyddyn academaidd bob blwyddyn sy'n effeithio ar y gyllideb addysg, a hynny ar ben chwyddiant. Mae'r newidiadau hyn yn ymwneud yn bennaf â chludiant ysgol a lleoliadau addysgol all-sirol. Y newid net yn gysylltiedig â'r cyllidebau hyn yw gostyngiad o £168k.

Gall nifer y diwrnodau ysgol mewn blwyddyn ariannol newid hefyd, gan ddibynnu ar ddyddiadau'r Pasg. Bydd y Pasg ar ddiwedd mis Mawrth yn 2027 ac felly mae llai o ddiwrnodau ysgol yn 2026/27. Mae hyn yn effeithio ar gostau cludiant ysgol a chostau prydau ysgol ac mae'r gyllideb yn cael ei haddasu er mwyn adlewyrchu'r ffaith fod llai o ddiwrnodau ysgol. Yn 2026/27, mae'r addasiad hwn yn golygu gostyngiad o £107k yn y gyllideb. Fodd bynnag, dylid nodi y bydd rhaid cywiro hyn yn y gyllideb ar gyfer 2027/28.

4.9 Demograffeg yn y Gwasanaethau Oedolion

Mae poblogaeth Ynys Môn yn heneiddio a phobl sy'n symud i Ynys Môn i ymddeol, ac nad oes ganddynt fawr o gefnogaeth deuluol oherwydd hynny, sy'n tueddu i fod yn gyfrifol am y cynnydd. O ganlyniad, mae nifer y bobl hŷn sydd angen gofal gan y Cyngor yn codi. Rhagwelir twf o 28% yn y boblogaeth dros 85 oed erbyn 2032, ffigwr sydd gyfystyr â chyfradd twf blynyddol o 3.6% y flwyddyn. Ar sail y niferoedd presennol, byddai hyn yn golygu fod 26 o gleientiaid ychwanegol angen gofal yn 2026/27. Yn seiliedig ar sut mae cleientiaid presennol yn cael eu dyrannu rhwng y gwahanol sectorau gofal, bydd angen ychwanegu £0.87m at y gyllideb.

4.10 Demograffeg yn y Gwasanaethau Plant

Mae nifer y plant yng ngofal y Cyngor yn parhau i godi, ac mae rhagolygon yn awgrymu cynnydd pellach o 5% yn nifer y plant mewn gofal. Mae hyn gyfystyr â chynnydd o thua £430k mewn costau, yn ychwanegol at chwyddiant, ac mae'r swm wedi'i gynnwys yn y gyllideb ddisymud.

4.11 Ardoll y Gwasanaeth Tân

Mae cyllideb y Cyngor yn cynnwys ardollau a godir ar y Cyngor gan gyrff eraill sydd â phŵer statudol i bennu ardoll. Y brif ardoll a godir yw ardoll Awdurdod Tân Gogledd Cymru, sydd yn gosod ardoll gyffredinol ar gyfer y chwe awdurdod yng Ngogledd Cymru, cyn iddi gael ei dyrannu rhwng y chwe awdurdod ar sail y boblogaeth. Mae Awdurdod Tân Gogledd Cymru'n bwriadu cyflwyno cynnydd o 4.47% yn yr ardoll ar gyfer y chwe awdurdod, a bydd hyn yn golygu cynnydd o £2.32m yn y gyllideb. Oherwydd newid yn y boblogaeth, cyfran Ynys Môn o'r cynnydd yw 3.41%, sef cynnydd o £177k yn yr ardoll, ac mae hyn yn cyfateb i gynnydd o 0.30% yn y Dreth Gyngor. Yn sgil hyn, bydd yr ardoll sy'n cael ei gyllido gan y Cyngor yn codi i £5.362m.

4.12 Ardoll y Cyd-bwyllgor Corfforedig

Mae'n ofynnol bellach i'r 6 Awdurdod yng Ngogledd Cymru sefydlu Cyd-bwyllgor Corfforedig i fod yn gyfrifol am bolisi strategol ym maes cludiant a chynllunio, a datblygu economaidd ar lefel ranbarthol. £80k oedd cyfran y Cyngor o'r ardoll a osodwyd ar gyfer 2025/26. Er nad yw'r Cyd-bwyllgor Corfforedig wedi gwneud penderfyniad terfynol, ni ragwelir cynnydd sylweddol yn yr ardoll yn 2026/27, ac mae cynnydd o £1.5k ar gyfer chwyddiant wedi'i gynnwys yn y gyllideb.

4.13 Costau Cyllido Cyfalaf

Mae Costau Cyllido Cyfalaf yn cynnwys y Darpariaeth Refeniw Isaf (DRI), taliadau llog blynyddol ar fenthyciadau sy'n ddyledus, a llog sy'n cael ei dderbyn ar fuddsoddiadau. Newidiodd y Cyngor y polisi DRI i'r dull blwydd-dal yn 2022, ac arweiniodd hyn at ostyngiad sylweddol yn y gyllideb ar gyfer 2023/24. Fodd bynnag, mae'r dull blwydd-dal yn golygu bod y tâl DRI yn cynyddu bob blwyddyn, a hynny heb ystyried unrhyw fenthycia newydd a allai fod wedi'i wneud.

Mae lefel balansau arian parod y Cyngor wedi bod yn uchel ers 2020, a'r strategaeth fu defnyddio'r balansau arian parod hyn, yn hytrach na benthyca'n allanol. Fodd bynnag, wrth i gronfeydd wrth gefn y Cyngor a balansau ysgolion fynd yn llai, mae balansau arian parod y Cyngor yn agosau at yr isafswm a osodwyd, a bydd yn rhaid benthyca o'r newydd yn 2025/26 (hyd at £10m yn ôl yr amcangyfrif), a bydd angen benthyca rhwng £10m a £15m eto yn 2026/27. Mae'r costau DRI a llog ychwanegol yn cael eu rhannu rhwng y Gronfa Gyffredinol a'r Cyfrif Refeniw Tai. Yn ôl yr amcangyfrif, bydd y benthyca ychwanegol yn golygu costau ychwanegol o £238k yn 2026/27.

Pan osodwyd cyllideb 2025/26, penderfynwyd defnyddio'r orddarpariaeth a gynhyrchwyd yn sgil newid y polisi DRI yn 2018, a darparu ar gyfer yr isafswm yn unig yn 2025/26. Roedd hyn yn barhad o'r agwedd ddarbodus o ran cyllido dyledion allanol. Yn 2026/27, bydd y ddarpariaeth lawn yn cael ei wneud ar gyfer yr DRI, gan ychwanegu £1.5m at gyllideb y Cyngor.

Bu cyfraddau llog yn uchel ers 2022, ac roeddent dros 5% ar eu huchaf. Mae cyfraddau llog uchel, ynghyd â balansau arian parod uchel, wedi creu incwm ychwanegol sylweddol i'r Cyngor, trwy'r llog sy'n cael ei dalu ar fuddsoddiadau. Fodd bynnag, mae'r Cyngor wedi dechrau defnyddio ei arian wrth gefn ac mae o wedi cyllido gwariant cyfalaf o'i arian wrth gefn ei hun, yn hytrach na benthyca'n allanol. Felly, mae lefel yr arian parod sydd ar gael i'w fuddsoddi wedi gostwng yn sylweddol ac mae wedi gostwng o dan £10m ym mis Ionawr 2026.

Rhagwelir y bydd cyfraddau llog yn gostwng yn ystod 2026/27, o'u lefel bresennol o 4.0% i tua 3.5% erbyn Mawrth 2027. Fodd bynnag, dylai'r benthyciadau ychwanegol a gynlluniwyd hybu balansau arian parod a bydd modd i'r gyllideb ar gyfer llog sy'n cael ei dalu i'r Cyngor aros ar tua £450k.

Bydd cynnydd o £0.970m yn y gyllideb cyllido cyfalaf yn sgil effaith y DRI a thaliadau llog.

4.14 Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor

Ers 2011, mae cost darparu cymorth ariannol i'r rhai hynny sydd angen cymorth i dalu'r Dreth Gyngor wedi ffurfio rhan o gyllideb y Cyngor, ond mae'r swm sy'n cael ei gynnwys yn Asesiad Gwariant Safonol (AGS) y Cyngor wedi aros fwy neu lai'r un fath. Gan fod y Dreth Gyngor wedi cynyddu a nifer y bobl sy'n hawlio wedi newid, mae trethdalwyr y Cyngor wedi gorfod ysgwyddo costau ychwanegol y cynllun. Mae cysylltiad uniongyrchol rhwng y cynnydd yn y gyllideb hon a'r cynnydd terfynol yn y Dreth Gyngor.

Yn 2025/26, roedd y gyllideb gyffredinol i gyllido Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor yn £7.35m, ond rhagwelir tanwariant o thua 1% yn y gyllideb ar hyn o bryd, ac nid yw'n ymddangos, felly, bod angen addasu'r gyllideb gan fod nifer yr achosion yn newid. Ni chytunwyd ar lefel y cynnydd yn y Dreth Gyngor eto ond, gan ddefnyddio rhagdybiaeth ar gyfer y cynnydd yn y Dreth Gyngor, effaith net hyn ar y gyllideb yw cynnydd o £367k.

4.15 Defnyddio Premiwm y Dreth Gyngor

Mae premiwm y Dreth Gyngor ar eiddo gwag ac ail gartrefi yn creu incwm ychwanegol i'r Cyngor, ac mae rhan o'r incwm ychwanegol yma'n cyllido cynlluniau i helpu pobl ifanc lleol i brynu eu tŷ eu hunain ar yr Ynys. Yn 2025/26, dyrannwyd £1.0m o'r cyllid ychwanegol i'r perwyl hwn. Dylai'r galw presennol am gymorth trwy'r cynlluniau hyn ddefnyddio'r holl gyllid, ac mae disgwyl i'r galw barhau yn 2026/27. Mae'r gyllideb ddisymud, felly, yn cynnwys y gyllideb o £1m fydd yn cael ei chynyddu yn unol â'r cynnydd yn y Dreth Gyngor (beth bynnag fo'r cynnydd terfynol).

4.16 Cyllidebau Wrth Gefn

Fel rhan o'r broses gosod cyllideb, mae nifer o gyllidebau wrth gefn yn cael eu hymgorffori yn y gyllideb i gwrdd â chostau tymor penodol, risgiau posib a all fod angen eu cyllido yn ystod y flwyddyn, neu fel cyllideb wrth gefn gyffredinol a ddefnyddir yn ystod y flwyddyn wrth i'r gyllideb wynebu pwysau ychwanegol, neu yn sgil digwyddiadau annisgwyl. Mae'n bwysig iawn cael cyllidebau wrth gefn ac mae'n lleihau'r risg fod gwariant annisgwyl yn cael effaith andwyol ar gynaliadwyedd ariannol y Cyngor. Mae oed a chyflwr presennol stoc asedau'r Cyngor yn golygu fod mwy o risg y gallai'r Cyngor wynebu mwy o wariant annisgwyl er mwyn parhau i ddarparu gwasanaethau mewn adeiladau lle gallai problemau mawr godi.

Cyfanswm y gyllideb yn 2025/26 oedd £2.586m ac amcangyfrifir y bydd angen cyllideb o £2.441m ar gyfer 2026/27. Mae'r ffigwr hwn yn cynnwys cynnydd yn unol â chwyddiant ar gyfer rhai cyllidebau wrth gefn.

4.17 Newidiadau eraill y mae'r Cyngor wedi ymrwymo iddynt

Wrth lunio'r cyllidebau disymud, mae nifer o fân gywiriadau'n cael eu gwneud er mwyn adlewyrchu newidiadau angenrheidiol neu benderfyniadau blaenorol i gynyddu cyllidebau unigol. Effaith net yr addasiadau hyn yw gostyngiad o £450k yn y gyllideb ddisymud. Mae'r prif newidiadau'n ymwneud â'r gostyngiad yn y grant mae'r Oriel yn ei dderbyn gan Y Gymdeithas (£57k), gostyngiad i adlewyrchu'r ffaith fod llai o ddiwrnodau ysgol yn ystod y flwyddyn ariannol (£81k), newidiadau mewn trethi busnes yn sgil ailbrizio (£79k), incwm rhent ychwanegol ar gyfer unedau busnes newydd (£119k) a chynnydd mewn costau meddalwedd (£102k). Effaith net yr holl newidiadau yr ymrwymwyd iddynt yw cynnydd o £24k yn y gyllideb.

5. Y SEFYLLFA GYLLIDO

5.1 Ar ôl ystyried y setliad dros dro gan LIC (fel y nodir ym mharagraff 3) a'r prif newidiadau yn y gyllideb (fel y nodir ym mharagraff 4), mae'r sefyllfa gyllido cyn cynyddu'r Dreth Gyngor yn cael ei nodi yn Nhabl 3 isod:-

Tabl 3 Bwlch Cyllido'r Gyllideb 2026/27			
Cyllideb Derfynol 2025/26	Cyfeirnod:	£'m	£'m 195.443
Y Prif Addasiadau i'r Gyllideb (fel y cânt eu nodi ym Mharagraff 4)			
Chwyddiant Cyflogau a Chostau Staffio Eraill	4.2 - 4.4	1.210	
Chwyddiant nad yw'n gysylltiedig â Chyflogau	4.5	5.751	
Niferoedd Disgyblion	4.6	(0.353)	
Integreiddio mewn Ysgolion Cynradd	4.7	0.423	
Addasiadau Eraill i'r Gyllideb Addysg	4.8	(0.275)	
Demograffeg yn y Gwasanaethau Oedolion	4.9	0.868	
Demograffeg yn y Gwasanaethau Plant	4.10	0.429	
Ardollau	4.11 - 4.12	0.176	
Costau Cyllido Cyfalaf	4.13	0.759	
Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor	4.14	0.367	
Defnyddio Premiwm y Dreth Gyngor	4.15	0.050	
Grant YG a Drosglwyddwyd i'r Setliad	3.2	2.000	
Cyllidebau Wrth Gefn a newidiadau eraill yr ymrwymwyd iddynt	4.16 - 4.17	(0.075)	
			11.330
Cyllideb Refeniw Net Ddisymud 2026/27			206.773
Cyllidir Gan			
Grant Cynnal Refeniw		117.875	
Cyfran o'r Gronfa Trethi Annomestig		26.704	
Cyfanswm Cyllid Allanol Cyfun			144.579
Cyllideb y Dreth Gyngor 2025/26 (wedi'i haddasu ar gyfer newid yn sylfaen y dreth a chynnydd yn y premiwm ar ail gartrefi)			57.810
Cyfanswm Cyllid cyn Cynyddu'r Dreth Gyngor			202.389
(Gwarged) / Diffyg Cyllido (cyn unrhyw newid yn y Dreth Gyngor)			4.384

- 5.2** Er mwyn cyllido'r bwlch cyllido o £4.384m, byddai angen cynnydd o 7.59% yn y Dreth Gyngor. Byddai hyn yn golygu fod y gost ar gyfer eiddo Band D yn £1,835.47, sef cynnydd blynyddol o £129.42 a chynnydd o £2.48 yr wythnos. Er mwyn lleihau'r cynnydd yn y Dreth Gyngor, byddai'n rhaid defnyddio cronfeydd wrth gefn y Cyngor neu wneud arbedion yn y gyllideb refeniw. Mae pob £1m o gronfeydd wrth gefn a ddefnyddir, neu arbedion a weithredir, yn golygu gostyngiad o 1.73% yn y cynnydd yn y Dreth Gyngor.

6. RISGIAU'N GYSYLLTIEDIG Â'R GYLLIDEB

- 6.1** Wrth osod y gyllideb, mae angen asesu nifer o risgiau ariannol a allai effeithio ar gywirdeb y gyllideb derfynol. Mae'r gyllideb arfaethedig yn darparu ar gyfer rhai o'r risgiau hyn, ond nid yw risgiau eraill wedi eu cynnwys a, phe bai'r risg yn cael ei wireddu, gan greu cost ariannol yn 2026/27, byddai balansau a chronfeydd wrth gefn cyffredinol y Cyngor yn cwrdd â'r gost. Yn yr hinsawdd economaidd sydd ohoni, mae'n amlwg fod nifer o'r risgiau hynny tu hwnt i reolaeth y Cyngor, e.e. y galw am wasanaethau statudol, ardollau a bennir gan gyrff eraill, gofynion gwasanaeth newydd neu wahanol a bennir gan Lywodraeth Cymru a / neu Lywodraeth y DU.
- 6.2** Rhagwelir y bydd gan y Cyngor falansau cyffredinol heb eu dyrannu gwerth £17.2m ar ddiwedd y flwyddyn ariannol, ond mae hyn yn seiliedig ar ragdybiaeth fod tanwariant o £1.5m yn y gyllideb ar gyfer 2025/26.
- 6.3** Fel canllaw cyffredinol, mae'r Pwyllgor Gwaith wedi gosod isafswm ar gyfer y balans gyffredinol o 5% o'r gyllideb refeniw net. Ar sail y gyllideb refeniw net ddisymud ar gyfer 2026/27 o thua £208m, byddai angen isafswm o £10.4m. Mae hyn yn gadael swm posib o £6.8m a fyddai ar gael i gyllido'r gyllideb refeniw yn ystod y ddwy neu dair blynedd nesaf, ond mae'n rhaid nodi fod sefyllfa ariannol y Cyngor yn cael ei wanhanu wrth ostwng lefel y balansau cyffredinol a'r cronfeydd wrth gefn clustnodedig, a gallai arwain at broblemau ariannol yn y dyfodol pe byddai'n rhaid cyllido gwariant annisgwyl sylweddol, e.e. cyllido gorwariant yn y gyllideb refeniw yn y dyfodol.
- 6.4** Bu'n rhaid gwneud nifer o ragdybiaethau wrth lunio'r gyllideb refeniw ddrafft. Mae'r rhagdybiaethau'n seiliedig ar farn broffesiynol y Tîm Cyllid a staff eraill y Cyngor, rhagolygon allanol Llywodraeth Cymru a Llywodraeth y DU, neu gyrff proffesiynol eraill, a gwybodaeth hanesyddol ac ystadegol arall. Mae effaith bosib camgymeriadau yn y prif ragdybiaethau a ddefnyddiwyd wrth lunio'r gyllideb refeniw wedi'u nodi isod:-
- **Dyfarniad Cyflog NJC** - fel y nodwyd ym mharagraff 4.2 uchod, mae'r gyllideb wedi cynyddu er mwyn adlewyrchu amcangyfrif o'r dyfarniadau cyflog ar gyfer 2026/27, ond mae cryn ansicrwydd yn parhau ynghylch y dyfarniadau cyflog. Mae'r Undebau wedi cyflwyno hawliad cyflog o 10% neu £3,000, pa un bynnag yw'r uchaf, ar bob pwynt ar y raddfa gyflog. Byddai cytuno i'r hawliad hwn yn ychwanegu £4.2m at y gyllideb gyflogau, yn ychwanegol i'r hyn sydd wedi'i gynnwys yn y gyllideb ddisymud.
 - **Dyfarniad Cyflog Athrawon** - mae LIC yn cyllido elfen o'r cynnydd yn y setliad ac, os nad yw'r swm yn ddigon, mae LIC wedi darparu cyllid ychwanegol yn y gorffennol er mwyn cwrdd â'r gost. Mae hyn yn lleihau'r risg ariannol a wynebir y Cyngor yn sylweddol. Cymhlethir y mater ymhellach gan y ffaith bod y codiad cyflog i athrawon yn weithredol o fis Medi bob blwyddyn ac, o ganlyniad, nid oes arwydd o beth fydd y dyfarniad cyflog posib o fis Medi 2026.
 - **Y Cyflog Byw Cenedlaethol** - cyhoeddodd Llywodraeth y DU y byddai'r Cyflog Byw Cenedlaethol (a elwid gynt yn isafswm cyflog) yn cynyddu 4.1% ym mis Ebrill 2026, i £12.71 yr awr. Mae'r Cyflog Byw Cenedlaethol yn rhoi pwysau ar gyllideb y Cyngor mewn dwy ffordd, h.y. yr hyn y mae'n ei dalu i'w staff ei hun (gweler uchod), ond hefyd yr hyn mae ei brif gontractwyr yn ei dalu i'w staff.
- Mae nifer fawr o staff a gyflogir gan brif gontractwyr a darparwyr gwasanaeth y Cyngor yn talu'r Cyflog Byw Gwirioneddol i'w staff, neu gyflog o gwmpas y lefel honno. Mae hyn yn arbennig o wir yn y sector gofal (gofal mewn cartrefi preswyl a nyrsio, gofal cartref ac ati). Bydd cynnydd yn y Cyflog Byw Cenedlaethol yn arwain at gynnydd yn y Cyflog Byw Gwirioneddol (mae'r Cyflog Byw Gwirioneddol £1.24 yr awr yn uwch na'r Cyflog Byw Cenedlaethol ar hyn o bryd). Cyhoeddwyd y cynnydd diweddaraf yn y Cyflog Byw Cenedlaethol ym mis Hydref 2025, sef cynnydd o 6.7%.

Mae LIC yn ei gwneud yn ofynnol i gynghorau ddarparu digon o gyllid er mwyn caniatáu i ddarparwyr dalu'r Cyflog Byw Gwirioneddol, a bydd cynnydd yn y ffigwr hwn yn cael ei adlewyrchu yn y cynnydd mewn ffioedd y mae'n rhaid i'r Cyngor eu talu i'r contractwyr a'r darparwyr gwasanaeth. Er bod y gyllideb yn caniatáu ar gyfer cynnydd mewn costau cyllido, efallai na fydd y cynnydd yn ddigon i gwrdd â galwadau gan ddarparwyr oherwydd mae'n bosib y byddant hwythau hefyd yn wynebu pwysau o ganlyniad i chwyddiant cyffredinol, yn enwedig costau bwyd, ynni a thanwydd.

- **Chwyddiant Cyffredinol** - Mae'r risg cyllidebol yn gysylltiedig â chwyddiant cyffredinol yn sylweddol is na phan oedd y Mynegai Prisiau Defnyddwyr dros 10%. Er bod risg y gallai chwyddiant godi'n uwch na'r rhagdybiaeth a ddefnyddiwyd yn y gyllideb, byddai unrhyw gynnydd posib yn fychan iawn (rhwng 0.5% a 1%) a bychan iawn fyddai'r effaith ar gostau gwirioneddol y Cyngor hefyd.
- **Y Galw am Wasanaethau** - Mae'r gyllideb ddisymud yn gwneud darpariaeth ar gyfer darparu gwasanaethau yn unol â lefel bresennol y galw mewn rhai gwasanaethau lle gall y galw amrywio (Gwasanaethau Plant, Gofal Cymdeithasol Oedolion, Digartrefedd, Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor). Bydd unrhyw gynnydd sylweddol yn y galw am wasanaethau'n creu costau ariannol ychwanegol i'r Cyngor nad oes darpariaeth ar eu cyfer yn y cyllidebau presennol.
- **Incwm Grantiau** - Fel y nodir yn Nhabl 2 uchod, yn ogystal â'r CAC, mae'r Cyngor yn derbyn lefelau sylweddol o gyllid ychwanegol ar ffurf grantiau penodol gan LIC ac eraill. Pan fydd lefel cyllid grant penodol yn gostwng, neu nid yw'n cynyddu i adlewyrchu'r cynnydd mewn costau, nid yw bob amser yn bosib ymateb yn gyflym i'r newid gan fod y gwasanaeth a gyllidir gan y grant wedi'i ymgorffori yn y gwasanaeth a gyllidir gan gyllideb graidd y Cyngor. Mae oedi, felly, rhwng gostwng y cyllid a gallu'r Cyngor i leihau'r costau cysylltiedig drwy aildrefnu'r gwasanaeth.
- **Targedau Incwm o Ffioedd a Thaliadau** – Wrth i'r argyfwng costau byw lacio, mae'n bosib y bydd gan breswylwyr fwy o arian i'w wario, a gallai hyn gynhyrchu incwm i'r Cyngor, yn bennaf drwy incwm y gwasanaethau hamdden a meysydd parcio ac, i raddau llai, ffioedd cynllunio a rheoliadau adeiladu. Gwelwyd lefelau incwm da yn 2025/26 ac, yn gyffredinol, maent yn rhagori ar dargedau'r gyllideb a, hyd yn oed pe byddai lefelau incwm yn dechrau gostwng yn 2026/27, maent yn debygol o fod ar darged, neu'n agos iawn at dargedau'r gyllideb.
- **Cyllid Grant Arall** – Yn ogystal â chyllideb graidd y Cyngor sy'n cael ei gyllido o'r CAC, y Dreth Gyngor a Chronfeydd wrth Gefn, mae'r Cyngor yn derbyn rhwng £25m a £30m o gyllid grant ychwanegol, yn unol â Thabl 2 uchod. Mae'r cyllid hwn yn darparu gwasanaethau ychwanegol, neu caiff ei ddefnyddio ar y cyd â chyllid refeniw craidd. Nid yw'n dilyn bob amser bod y grantiau hyn yn cynyddu yn unol â'r cynnydd yn y CAC na lefel gyffredinol chwyddiant. Gall rhai grantiau gael eu rhewi ar lefel y flwyddyn flaenorol. Gall hyn gynyddu'r galw ar y gyllideb graidd gan nad yw'n bosib bob amser lleihau gwasanaethau sy'n cael eu cyllido gan grantiau yn gyflym. Er mwyn lliniaru'r risg, mae gan y Cyngor gronfa wrth gefn glustnodedig gwerth £250k y gellir ei defnyddio i ychwanegu at y gyllideb graidd pe byddai angen.

7. ARBEDION CYLLIDEBOL A BUDDSODDIADAU

7.1 Wrth lunio'r gyllideb ar gyfer 2026/27, adolygwyd yr holl gyllidebau er mwyn nodi:-

- Cyllidebau nad oes galw amdanynt bellach;
- Cyllidebau sydd yn rhy uchel;
- Cyllidebau incwm y gellir eu cynyddu.

7.2 Mae crynodeb o ganfyddiadau'r arolwg wedi'i gynnwys yn Nhabl 4 isod:-

Tabl 4
Crynodeb o Arbedion Cyllidebol a Nodwyd

Gwasanaeth	Cyllidebau nad oes eu hangen £	Cyllidebau sy'n rhy uchel £	Cyllidebau incwm sy'n rhy isel £	Cyfanswm £
Addysg, Sgiliau a Phobl Ifanc	0	40,533	0	40,533
Gwasanaethau Oedolion	175,000	0	0	175,000
Prifffyrdd, Gwastraff ac Eiddo	0	64,456	265,000	329,456
Rheoleiddio a Datblygu Economaidd	60,000	61,997	100,000	221,997
Cyllidebau Corfforaethol	209,209	0	0	209,209
CYFANSWM	444,209	166,986	365,000	976,195

7.3 Gofynnwyd hefyd i wasanaethau gyflwyno ceisiadau am gyllid ychwanegol er mwyn cwrdd â phwysau gwasanaeth presennol neu bwysau newydd. Cynigir bod y ceisiadau canlynol yn cael eu cynnwys yn y gyllideb arfaethedig gychwynnol ar gyfer 2026/27.

7.4 Cyllid Ychwanegol ar gyfer y Gwasanaeth Anghenion Dysgu Ychwanegol - £200,000

Bydd y gwasanaeth ar y cyd â Gwynedd yn dod i ben ym mis Medi 2026. Mae gwaith yn mynd rhagddo i benderfynu ar strwythur staffio a chyllidebau cysylltiedig ar gyfer y gwasanaeth mewnol newydd. Mae amcangyfrif o £200k wedi'i gynnwys ar gyfer y gost dros flwyddyn lawn ond, gan na fydd y gwasanaeth yn cychwyn tan fis Medi 2026, bydd angen swm llai yn 2026/27 a'r swm yn llawn yn 2027/28.

7.5 Toiledau Cyhoeddus - £50,000

Mae'r Pwyllgor Gwaith wedi nodi bod agor y toiledau cyhoeddus ym Menllech a Bae Trearddur trwy'r flwyddyn yn flaenoriaeth. Gwnaethpwyd hyn yn 2025/26 trwy ddefnyddio tanwariant mewn cyllidebau gwasanaethau eraill ond, os yw'r trefniant hwn am fod yn un parhaol, bydd angen £25,000 o gyllid ychwanegol er mwyn talu costau glanhau'r toiledau am nifer fwy o wythnosau yn ystod y flwyddyn.

Mae gwaith yn cael ei wneud hefyd er mwyn dod â thoiledau cyhoeddus eraill yn ôl dan reolaeth y Cyngor ac efallai ymestyn eu horiau agor. Bydd angen cyllid ychwanegol i gyflawni hyn, er mwyn cwrdd â chost agor a glanhau'r toiledau cyhoeddus.

7.6 Cydymffurfiaeth yn y Gwasanaethau Eiddo - £40,200

Un o amcanion y Strategaeth Rheoli Asedau yw sicrhau fod gan y Cyngor bortffolio asedau sydd mewn cyflwr gwell, yn fwy diogel ac yn fwy hygyrch.

Er mwyn cyflawni'r amcan hwn, mae angen cyflogi staff ychwanegol i gynnal yr archwiliadau a'r asesiadau angenrheidiol ac adrodd ar gydymffurfiaeth.

7.7 Gorfodaeth Cynllunio - £51,800

Gwelwyd cynnydd o 30% yn y cwynion am ddatblygiadau anawdurdodedig yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, ac mae'r Tîm Gorfodaeth Cynllunio yn dîm bychan iawn sy'n delio â materion technegol a all gymryd amser hir i'w datrys. Mae pryderon hefyd am wytnwch y tîm, pe byddai staff yn symud i swyddi eraill, neu'n absennol am gyfnod estynedig oherwydd salwch. Bydd y swydd ychwanegol yn darparu capasiti ychwanegol ac yn gwella gwytnwch.

7.8 Archwiliadau Diogelwch Bwyd - £146,100 (2026/27 a 2027/28), £64,600 (2028/29 ymlaen)

Yn ddiweddar, mae'r Asiantaeth Safonau Bwyd wedi cynnal archwiliad o wasanaeth archwilio safonau bwyd y Cyngor a rhoddwyd gradd "anfodhaol" i'r gwasanaeth. Ar hyn o bryd, mae tua 700 o fusnesau nad ydynt yn fusnesau risg uchel yn disgwyl am archwiliad gan y Gwasanaeth. Byddai'r swydd ychwanegol yn creu mwy o gapasiti archwilio ac yn caniatáu i'r Cyngor fynd i'r afael â'r ôl-groniad.

Gofynnir hefyd am £81,500 yn 2026/27 a 2027/28 er mwyn darparu capasiti ychwanegol i fynd i'r afael â'r ôl-groniad o archwiliadau. Pan fydd yr ôl-groniad wedi'i glirio, a chyda capasiti ychwanegol, dylai'r Gwasanaeth fod â digon o adnoddau i gynnal y nifer angenrheidiol o archwiliadau bob blwyddyn.

7.9 Iechyd Galwedigaethol - £20,000

Mae'r gwasanaeth iechyd galwedigaethol presennol yn cael ei ddarparu gan ddarparwr allanol, ac ni all y Cyngor reoli amseroedd ymateb i atgyfeiriadau. Mae oedi cyn cynnal asesiadau iechyd galwedigaethol yn ymestyn cyfnod absenoldebau salwch, gan greu cost ychwanegol i'r Cyngor.

Y bwriad yw cyflogi arbenigwr mewnol, ynghyd â darparu cyllideb ar gyfer yr offer angenrheidiol a chwrdd â chost asesiadau arbenigol allanol.

7.10 Seiberddiogelwch - £364,200

Mae'r risg o ymosodiad seiberddiogelwch yn cynyddu trwy'r amser a gwelwyd enghreifftiau o gwmnïau mawr ac awdurdodau lleol a ddioddefodd ymosodiadau seiber llwyddiannus. Roedd yr effaith ar y sefydliadau hyn, o ran colli data ac amharu ar wasanaethau, yn sylweddol. Mae seiberddiogelwch yn cael ei ystyried yn risg gorfforaethol sylweddol gan y Cyngor, ond nid yw'r adnoddau presennol yn ddigonol i ymdrin â'r nifer cynyddol o ymosodiadau mwyfwy soffistigedig.

Y bwriad yw cynyddu niferoedd staffio trwy gyflogi 4 aelod ychwanegol o staff. Byddai hyn yn cynyddu capasiti i fonitro ac atal ymosodiadau, delio gydag unrhyw ymosodiadau llwyddiannus a gwella gwytnwch y tîm pe byddai unrhyw absenoldebau'n codi. Byddai'r buddsoddiad hefyd yn caniatáu i'r Cyngor brynu meddalwedd monitro a darganfod mwy soffistigedig.

7.11 Rheoli a Dadansoddi Data - £81,900

Ar hyn o bryd, mae'r Cyngor yn gwella'r ffordd y mae'n defnyddio data wrth wneud penderfyniadau, a hynny er mwyn cael ei lywio fwy gan ddata fel sefydliad. Mae gwasanaethau o fewn y Cyngor yn defnyddio gwahanol ddulliau a systemau ar hyn o bryd ar gyfer cofnodi, rheoli a dadansoddi data. Mae trefniadau llywodraethu gwybodaeth, diogelu data a safoni yn amrywio. Datblygwyd dangosfyrddau data, ond mae angen gwneud rhagor o waith er mwyn cyflwyno setiau data ychwanegol a allai fod yn fuddiol i'r Cyngor.

Y bwriad yw cyflogi Rheolwr Data ynghyd â buddsoddi mewn meddalwedd dadansoddi data. Byddai hyn yn caniatáu i'r Cyngor greu cynllun strategol data hirdymor, fyddai'n cynnwys safoni'r defnydd o ddata, gweithredu safonau data, sicrhau trefniadau llywodraethu data priodol a datblygu diwylliant o weithio gyda data.

7.12 Caffael - £79,400

Mae deddfwriaeth caffael newydd y DU a Chymru wedi gosod cyfrifoldebau newydd ar y Cyngor mewn perthynas â gweithgareddau chaffael a'r angen i gyhoeddi gwybodaeth ychwanegol cyn, yn ystod ac ar ddiwedd pob proses gaffael. Mae angen mesur, arfarnu ac adrodd hefyd ar werth cymdeithasol a gyflawnir drwy gontractau'r Cyngor, yn unol â Deddf Gwasanaethau Cyhoeddus (Gwerth Cymdeithasol) 2012.

Mae angen capasiti ychwanegol o fewn y Tîm Caffael Corfforaethol er mwyn cyflawni'r gofynion newydd, ac mae angen buddsoddi hefyd mewn systemau caffael er mwyn casglu, dadansoddi ac adrodd ar weithgareddau caffael o fewn y Cyngor.

7.13 Gwasanaethau Cyfreithiol - £92,000

Ar hyn o bryd, mae'r Cyngor, ynghyd â chynghorau eraill, yn wynebu anawsterau sylweddol wrth geisio recriwtio cyfreithwyr sy'n meddu ar gymwysterau a phrofiad addas i weithio mewn nifer o feysydd gwasanaeth. Mae'r Cyngor yn gorfod cyflogi nifer o gyfreithwyr locwm ar hyn o bryd, ond maent yn gostus iawn.

Y bwriad yw cyflogi 2 swyddog Paragyfreithiol ychwanegol, fyddai'n haws eu recriwtio. Byddai hyn yn cynyddu capasiti, rhyddhau staff mwy profiadol i gyflawni agweddau uwch yn gysylltiedig â'u rolau a chaniatáu i'r staff sy'n cael eu recriwtio hyfforddi i fod yn gyfreithwyr cymwys.

7.14 Cynllun Datblygu Lleol (CDLI) - £100,000 y flwyddyn am 3 blynedd

Yr amcangyfrif presennol yw y bydd drafftio, ymgynghori a chwblhau'r CDLI newydd yn costio tua £800k. Mae gan y Cyngor gronfa wrth gefn glustnodedig gwerth £500k, ond nid oes cyllid wedi'i neilltuo ar hyn o bryd ar gyfer y swm ychwanegol o £300k. Byddai'n bosib cwblhau'r cynllun, a chyllido'r holl gostau, trwy gynnwys £100k yn y gyllideb refeniw hyd at 2028/29.

7.15 Byddai cyfanswm cost y cynigion hyn yn £1,225,600 yn 2026/27, gyda £1,044,100 o'r swm yn gynnydd parhaol yn y gyllideb.

7.16 Mae'r gyllideb arfaethedig diwygiedig ar gyfer 2026/27 i'w weld yn Nhabl 5, isod, ac mae'n dangos y sefyllfa pe byddai'r arbedion yn cael eu gweithredu a'r cynigion yn cael eu derbyn:-

**Tabl 5
Cyllideb Arfaethedig Diwygiedig ar gyfer 2026/27**

	£'m	£'m
Cyllideb Ddisymud, yn unol â Thabl 4		206.773
Arbedion Cyllidebol, yn unol â Thabl 5	(0.976)	
Cynigion i Fuddsoddi mewn Gwasanaethau - para 7.4 - 7.14	1.226	
		0.250
Y Gofyniad Cyllidebol Diwygiedig ar gyfer 2026/27		207.023
Cyfanswm Cyllid cyn Cynyddu'r Dreth Gyngor		(202.389)
(Gwarged) / Diffyg Cyllido (cyn unrhyw newid yn y Dreth Gyngor)		4.634

8. PONTIO'R BWLCH CYLLIDO

8.1 Ar hyn o bryd, amcangyfrifir y bydd gan y Cyngor falansau cyffredinol gwerth £17.2m ar 31 Mawrth 2026. Strategaeth ariannol y Cyngor yw cynnal balansau cyffredinol sy'n cyfateb i 5% o'r gyllideb refeniw net, a byddai angen £10.4m mewn balansau cyffredinol ar gyfer 2026/27. Mae hyn £6.8m yn is na'r balans a ragwelir ar 31 Mawrth 2026, a gellid ei ddefnyddio i gyfrannu at gyllido cyllideb 2026/27.

8.2 Mae Archwilio Cymru wedi nodi nad yw defnyddio arian wrth gefn fel hyn yn gwneud y defnydd gorau o'r arian wrth gefn, a byddai defnyddio'r arian wrth gefn i gyllido rhaglenni trawsnewid fyddai'n gallu darparu gwell gwasanaethau yn rhatach yn cael mwy o effaith. Mae'n rhaid cadw hyn mewn cof wrth benderfynu defnyddio arian wrth gefn i gyllido gwariant yn y flwyddyn. Er hynny, mae defnyddio arian wrth gefn yn rhoi mwy o amser i'r Cyngor gynllunio newidiadau o ran darparu gwasanaethau er mwyn lleihau'r gyllideb refeniw net cyffredinol yn 2026/27.

8.3 Mae pob 1% o gynnydd yn y Dreth Gyngor yn cynhyrchu £533k o dreth gyngor safonol a £45k o bremiwm ar dai gwag ac ail gartrefi, sef cyfanswm o £578k mewn incwm gros. Ar sail y gost i eiddo Band D yn 2025/26, sef £1,572.30, mae pob 1% o gynnydd yn golygu cynnydd o £15.72 yn y gost i eiddo Band D, neu £0.30 yr wythnos. Mae'r dreth gyngor y Cyngor yr 7fed isaf yng Nghymru ar hyn o bryd ac mae'n £93 yn is na chyfartaledd Cymru.

8.4 Mae'r ffaith fod y cyllid gan LIC yn is na chwyddiant a'r cynnydd yn y galw am wasanaethau a wynebwr gan y Cyngor yn golygu bod angen cynnydd yn y Dreth Gyngor sy'n uwch na chwyddiant er mwyn galluogi'r Cyngor i osod cyllideb sy'n cael ei chyllido'n llawn. Mae'r Pwyllgor Gwaith yn argymhell cynnydd o 4.8% yn y Dreth Gyngor, ynghyd â chynnydd ychwanegol o 0.3% i gyllido'r cynnydd yn ardoll y Gwasanaeth Tân. Mae hyn yn gynydd o 5.1%, ac mae'n golygu fod y gost ar gyfer eiddo Band D (heb gynnwys praeseptau'r Heddlu a Chynghorau Tref / Cymuned) yn codi i £1,792.98, sef cynnydd o £87.03 y flwyddyn, neu £1.67 yr wythnos. Bydd y cynnydd hwn yn cynhyrchu tua £2.949m o gyllid ychwanegol.

- 8.5 Ar sail yr uchod, mae cyllideb referniw arfaethedig cychwynnol 2026/27 wedi'i nodi yn Nhabl 6 isod:-

Tabl 6 Cyllideb Arfaethedig Gychwynnol 2026/27		
	£'m	£'m 207.023
Cyllideb Arfaethedig Gychwynnol (yn unol â Thabl 5)		
Cyllidir Gan		
Grant Cynnal Refeniw	117.875	
Cyfran o'r Gronfa Trethi Annomestig	26.704	
Cyfanswm Cyllid Allanol Cyfun (CAC)		144.579
Y Dreth Gyngor (gan gynnwys premiwm a chynnydd o 5.1%)		60.759
Balansau Cyffredinol y Cyngor		1.685
Cyfanswm Cyllid		207.023

9. SEFYLLFA'R GYLLIDEB AR GYFER 2027/28

- 9.1 Y tu hwnt i 2026/27, mae'r rhagolygon economaidd yn awgrymu y bydd yr economi'n parhau i wella, gyda chyfraddau chwyddiant a llog yn parhau i ddisgyn, ond bydd twf yn aros yn gymharol isel, gan effeithio ar incwm o drethi a gallu'r Llywodraeth i fuddsoddi mewn gwasanaethau cyhoeddus. Gan fod dyledion wedi bod yn hanesyddol o uchel, ac o ystyried ymrwymiad y Llywodraeth i leihau dyledion fel canran o gynnyrch domestig gros erbyn diwedd y Senedd hon, nid yw'r llywodraeth yn debygol iawn o fenthycha er mwyn cyllido cynnydd yng nghyllidebau'r sector cyhoeddus.
- 9.2 Mae'r adolygiad gwariant cynhwysfawr a chyllideb ddilynol Llywodraeth y DU wedi amlinellu'r cyllid ar gyfer Cymru. Mae dadansoddiad gan Dadansoddi Cyllid Cymru yn amcangyfrif cynnydd o 0.6% mewn termau ariannol yn y setliad i lywodraeth leol yn 2027/28, ac mae hyn yn ostyngiad o 1.4% mewn termau real.
- 9.3 Cymhlethir y sefyllfa ymhellach gan fod etholiadau'r senedd yn cael eu cynnal ym mis Mai ac mae posibilrwydd cryf y bydd Llywodraeth newydd yn cael ei hethol, fydd â blaenoriaethau gwahanol efallai, a gallai hynny effeithio ar gyllido llywodraeth leol yng Nghymru.
- 9.4 Mewn perthynas â gwariant, mae'r risg o bwysau oherwydd chwyddiant yn llawer llai nag y bu ond, wrth gwrs, gall ffactorau allanol effeithio ar lefel chwyddiant. Mae disgwyl i ddyfarniadau cyflog ostwng hefyd, a dylent fod yn agosach at lefel chwyddiant yn 2026/27 a thu hwnt.
- 9.5 Y risg mwyaf yw bod y galw'n cynyddu am y gwasanaethau hynny lle gall y galw gan gleientiaid newid yn sylweddol (Gwasanaethau Oedolion, Gwasanaethau Plant a Digartrefedd). Mae'n anodd penderfynu ar lefel gwasanaethau, hyd yn oed yn y tymor byr, ac mae'n anodd darogan lefelau gwasanaeth am gyfnod o rhwng 18 mis a 2 flynedd yn y dyfodol.
- 9.6 Wrth osod y gyllideb, defnyddiwyd lefel sylweddol o gyllid unwaith ac am byth (balansau cyffredinol) unwaith eto i osod cyllideb sy'n cydbwysu ar gyfer 2026/27. Er y bydd lefelau balansau cyffredinol y Cyngor yn parhau'n iach, ni ellir parhau i ddefnyddio arian wrth gefn yn y tymor hir a bydd angen gwneud newidiadau parhaol i'r gyllideb er mwyn caniatáu i'r Cyngor gyflawni'r gofyniad statudol sydd arno i osod cyllideb wedi'i gyllido'n llawn, heb orfod gostwng yr arian wrth gefn ymhellach ac, o bosib, gwanhau cynaliadwyedd ariannol y Cyngor yn y tymor hir.
- 9.7 Mae'r gwaith modelu ariannol presennol yn awgrymu cynnydd o thua £6.2m (3%) yn y gyllideb net ar gyfer 2027/28, a chynnydd o 0.6% yn y CAC, sef swm o £0.9m. Byddai angen cynnydd o 8.7% yn y Dreth Gyngor er mwyn cyllido'r bwch cyllido hwn, gan dybio na fydd yr arian wrth gefn ar gael mwyach i gyllido'r gyllideb.

- 9.8** Gallai ffynonellau cyllido eraill fod ar gael yn 2027/28 a thu hwnt, a gallai hynny gyfrannu at yr adnoddau sydd ar gael i'r Cyngor. Maent yn cynnwys unrhyw drethi busnes a gedwir o ardaloedd dynodedig y porthladd rhydd, cyllid a allai gael ei gynhyrchu trwy gyflwyno'r Ardoll Ymwelwyr ar Ynys Môn ac unrhyw newidiadau i'r premiwm ar dai gwag ac ail gartrefi. Bydd y cyntaf yn dibynnu ar gynnydd wrth ddatblygu'r ardaloedd porthladd rhydd a bydd angen penderfyniadau pellach gan y Cyngor mewn perthynas â'r ail a'r trydydd. Nid yw'r ffynonellau cyllido posib hyn wedi cael eu hystyried, ond bydd y sefyllfa'n cael ei adolygu wrth i ragor o wybodaeth ddod i law.
- 9.9** Mae cydbwysu cyllideb 2026/27 wedi bod yn eithriadol o heriol ond, ar sail y rhagdybiaethau presennol, disgwylir i'r sefyllfa ddechrau gwella yn 2027/28. Er hynny, bydd angen i'r Cyngor ganfod atebion parhaol ar gyfer y gyfran o'r gyllideb sy'n cael ei gyllido gan arian wrth gefn yn 2026/27. Bydd hyn yn heriol iawn, heb orfod gostwng ansawdd ac ystod y gwasanaethau a ddarperir yn sylweddol. Yn y dyfodol, bydd rhaid i arbedion cyllidebol gynnwys lleihau neu roi'r gorau i wasanaethau ac, o bosib, peidio â chyflawni'r safonau statudol disgwyliedig. Mae'r gwaith o nodi arbedion cyllidebol posib ar gyfer 2027/28 wedi dechrau'n barod, a bydd y cynigion hyn i wneud arbedion yn cael ei hystyried ymhellach yn ystod 2026/27.

10. CASGLIAD

- 10.1** Gosodwyd y gyllideb ar gyfer 2026/27 yng nghyd-destun sefyllfa ariannol sy'n gwella a disgwyliad y bydd y cyllid yn parhau i gynyddu, neu'n cynyddu'n unol â chwyddiant o leiaf. Fodd bynnag, gallai'r sefyllfa ar gyfer 2027/28 barhau'n heriol, ac mae angen ateb parhaol i'r diffyg cyllido yn 2026/27 a'r galw sy'n parhau i gynyddu am wasanaethau.
- 10.2** Mae yna nifer o ffactorau hefyd nad yw'r Cyngor yn gallu eu rheoli a gallai eu hoblygiadau o ran costau i'r Cyngor fod yn sylweddol. Nid yw sefyllfa heriol y gyllideb sy'n wynebu'r Cyngor yn unigryw i Ynys Môn, mae pob awdurdod lleol yn y DU yn wynebu'r un sefyllfa. Mae rheolaeth ariannol gadarn yn y gorffennol yn golygu fod y Cyngor mewn sefyllfa ariannol gref i ddelio â'r her yn y tymor byr ond, os bydd costau a'r galw am wasanaethau'n parhau i dyfu ac os nad yw'r cyllid yn cynyddu ar yr un lefel â'r twf mewn costau a'r galw, bydd angen ailstrwythuro gwasanaethau'r Cyngor yn sylweddol er mwyn sicrhau na fydd y Cyngor yn fethdalwr.
- 10.3** Mae gwasanaethau'r Cyngor yn dibynnu ar ei staff ymroddedig a gweithgar, ac mae angen cydnabod yr effaith ar y staff hefyd. Bydd angen lleihau lefelau staffio oherwydd yr her ariannol ond, os nad yw'r llwyth gwaith yn gostwng hefyd, bydd y pwysau ar staff yn parhau i dyfu, gan greu anawsterau o ran cadw staff presennol, recriwtio staff newydd a sicrhau fod gan y Cyngor weithlu iach. Mae rhywfaint o'r buddsoddiad arfaethedig mewn gwasanaethau yn 2026/27 yn rhoi sylw, i ryw raddau, i'r materion mwyaf tyngedfennol ond, os bydd y sefyllfa mewn gwasanaethau eraill yn gwaethygu, yna bydd hynny'n rhoi pwysau ariannol ychwanegol ar y Cyngor, a bydd rhaid darparu ar ei gyfer wrth osod cyllidebau yn y dyfodol.
- 10.4** Y cynnydd arfaethedig yn y gyllideb ar gyfer 2026/27 yw 5.93% ac mae'n cael ei gyllido gan gynnydd o 6.4% yng ngwerth ariannol y CAC a chynnydd o 5.1% yn y Dreth Gyngor, gyda gweddill y diffyg yn cael ei gyllido o'r arian wrth gefn.
- 10.5** Mae'r sefyllfa o ran cyllid grant yn creu her ariannol ychwanegol a bydd rhaid lleihau rhai gwasanaethau a gyllidir gan grantiau o ganlyniad. Bydd y sefyllfa'n fwy eglur pan fydd y dyraniadau unigol ar gyfer pob grant yn hysbys.
- 10.6** Mae rheolaeth ariannol ddarbodus yn y gorffennol wedi cryfhau sefyllfa ariannol y Cyngor yn sylweddol ac mae wedi cynyddu lefelau balansau cyffredinol y Cyngor a'r cronfeydd wrth gefn clustnodedig. Oherwydd bod y sefyllfa ariannol wedi gwella, gall y Cyngor gyflwyno cyllideb arfaethedig sy'n cadw'r cynnydd yn y Dreth Gyngor cyn ised â phosib, er bod rhaid iddo fod yn uwch na lefel bresennol chwyddiant.
- 10.7** Mae rhywfaint o risg yn gysylltiedig â'r gyllideb, yn enwedig p'un a wnaethpwyd darpariaeth ddigonol ar gyfer codiadau cyflog a'r galw cynyddol am wasanaethau. Mae'r risg yn cael ei liniaru gan fod y Cyngor yn dal balansau cyffredinol a chronfeydd wrth gefn clustnodedig y gellir eu hailgyfeirio er mwyn cyllido unrhyw gostau ychwanegol, ac mae hyn yn amlygu pa mor bwysig yw cynnal lefelau iach o arian wrth gefn.

- 10.8** Fodd bynnag, nid yw parhau i ddefnyddio arian wrth gefn i gydbwysu'r gyllideb yn gynaliadwy ac mae'n gwanhau gwytnwch ariannol y Cyngor. Mae defnyddio arian wrth gefn yn caniatáu i'r Cyngor adolygu ei ofynion cyllidebol yn yr hirdymor, lle bydd rhaid ail-drefnu gwasanaethau er mwyn sicrhau eu bod yn cyd-fynd â'r cyllid craidd fydd ar gael.
- 10.9** Mae'r gyllideb arfaethedig yn dechrau'r broses o ail-fuddsoddi yn y gwasanaethau a ddarperir, ond nid yw'n eglur a fydd modd parhau i wneud hynny yn y dyfodol a bydd llawer yn dibynnu ar faint o gyllid fydd LIC yn ei ddarparu yn dilyn yr etholiadau ym mis Mai 2026. Os bydd y cynnydd yn y cyllid yn isel, yna bydd rhaid i'r Cyngor ystyried lleihau gwasanaethau yn 2027/28 ac wedi hynny er mwyn i'r Cyngor fod mewn sefyllfa i barhau i osod cyllideb gytbwys a chadw'r cynnydd yn y Dreth Gyngor ar lefel resymol a fforddiadwy. Bydd methu â gwneud hynny'n golygu fod mwy o risg fod y Cyngor yn anghynnaladwy mewn termau ariannol erbyn 2028/29 neu 2029/30.

11. MATERION I'W PENDERFYNU

- 11.1** Ni fydd y gyllideb derfynol yn cael ei chymeradwyo gan y Cyngor llawn tan 5 Mawrth 2026, fodd bynnag, ar hyn o bryd, argymhellir bod y Pwyllgor Gwaith yn cymeradwyo'r canlynol:-
- Y gyllideb arfaethedig gychwynnol ar gyfer 2026/27 o £207.023m;
 - Cynnydd arfaethedig yn y Dreth Gyngor o 4.8%, ynghyd â 0.3% ar gyfer Ardoll y Gwasanaeth Tân, sef cyfanswm o 5.1%, gan olygu fod y gost i eiddo Band D yn £1,792.98;
 - Cynnig yn ffurfiol i gadw'r premiwm ar gartrefi gwag ac ail gartrefi ar 100%;
 - Bod £1.685m yn cael ei ryddhau o falansau cyffredinol y Cyngor a'r arian wrth gefn clustnodedig er mwyn cyd-bwysu cyllideb referniw 2026/27.

CYLLIDEB ARFAETHEDIG 2026/27 FESUL GWASANAETH				
Cyllideb	Cyllideb 2025/26	Cyllideb Arfaethedig 2026/27	Symudiad	% Newid
	£'m	£'m	£'m	%
Dysgu Gydol Oes				
Ysgolion	55.538	57.407	+ 1.869	+ 3.37%
Addysg Ganolog	13.981	14.314	+ 0.333	+ 2.38%
Diwylliant	1.666	1.657	- 0.009	- 0.54%
Cyfanswm Dysgu Gydol Oes	71.185	73.378	+ 2.193	+ 3.08%
Prifffyrdd, Gwastraff ac Eiddo				
Prifffyrdd	8.496	8.653	+ 0.157	+ 1.85%
Eiddo	1.875	1.978	+ 0.103	+ 5.49%
Gwastraff	10.394	10.788	+ 0.394	+ 3.79%
Cyfanswm Prifffyrdd, Gwastraff ac Eiddo	20.765	21.419	+ 0.654	+ 3.15%
Rheoleiddio a Datblygu Economaidd				
Datblygu Economaidd, Hamdden a Chyrchfan	3.019	2.768	- 0.251	- 8.31%
Cynllunio a Gwarchod y Cyhoedd	3.102	3.404	+ 0.302	+ 9.74%
Cyfanswm Rheoleiddio a Datblygu Economaidd	6.121	6.172	+ 0.051	+ 0.83%
Gwasanaethau Oedolion	43.082	45.377	+ 2.295	+ 5.33%
Gwasanaethau Plant	17.556	18.606	+ 1.050	+ 5.98%
Trawsnewid Corfforaethol				
Adnoddau Dynol	1.824	1.931	+ 0.107	+ 5.87%
TGCH	5.081	5.672	+ 0.591	+ 11.63%
Trawsnewid	1.204	1.219	+ 0.015	+ 1.25%
Cyfanswm Trawsnewid Corfforaethol	8.109	8.822	+ 0.713	+ 8.79%
Tai	2.036	2.098	+ 0.062	+ 3.05%
Adnoddau	4.225	4.248	+ 0.023	+ 0.54%
Busnes y Cyngor	2.213	2.380	+ 0.167	+ 7.55%
Cyfanswm Cyllidebau Gwasanaeth	175.292	182.500	+ 7.208	+ 4.11%
Cyllidebau Corfforaethol				
Rheolaeth Gorfforaethol	0.823	0.878	+ 0.055	+ 6.68%
Ardollau	5.277	5.452	+ 0.175	+ 3.32%
Corfforaethol a Democrataidd	2.238	3.487	+ 1.249	+ 55.81%
Costau Cyllido Cyfalaf	4.637	5.396	+ 0.759	+ 16.37%
Budd-daliadau a ganiateir	0.110	0.110	0.000	0.00%
Ail-godi Tâl ar y CRT	(0.840)	(0.865)	- 0.025	+ 2.98%
Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor	7.349	7.716	+ 0.367	+ 4.99%
Cronfeydd wrth Gefn	1.451	1.191	- 0.260	- 17.92%
Grant Yswiriant Gwladol	(2.000)	0.000	+ 2.000	+ 100.00%
Rhyddhad Ardrethi Dewisol	0.106	0.108	+ 0.002	+ 1.89%
Benthyciadau a Grantiau Tai	1.000	1.050	+ 0.050	+ 5.00%
Cyfanswm Cyllidebau Corfforaethol	20.151	24.523	+ 4.372	+ 21.70%
CYFANSWM Y GYLLIDEB	195.443	207.023	+ 11.580	+ 5.93%